

թիւնը. Մակլեր արտադրած է նաեւ անոր ուշագրաւ. նկարները՝ պահ. 11—21:

Հրատարակութեանս Ա. մասին 37—64 էջերը անմիջական պատրաստութիւն ու մեկնութիւնն են բ. մասին, որովհետեւ տեղեկութիւն կու տան այն նկարազարդ Աւետարաններու վրայ, որոնց նկարներէն կը բաղկանան բ. մասի 103 տախտակները: Մակլեր կու տայ մէն մի ձեռագրի արտաքին հանգամանքները, բովանդակած գունաւոր պատկերներուն նկարագրութիւնը, եւ յիշատակարաններու թարգմանութիւնը: Զեռագիրներու մեծագոյն մասը կը պատկանին Սվաճեան հաւաքածոյին. ամենահինն է թիւ 5, ժ—ժԱ, դարէն, իսկ թիւ 2, 11, 4, 3, ժԵ—ժԷ: դարու գործ են, դրուած թիֆլիս (1454), Վան (1592) Տաթեւ (1619), Կ. Պուլիս (ժԷ. դար): Իրենց բնագիրներէն բաժնուած աւետարանական նկարներ են թիւ 1 (ժԷ. դար) եւ 19: Նման բնագրազուրկ նկարներ են նաեւ տիստ. XLIX—CI, որոնց մասին տեղեկութիւն կու տայ Մակլեր, էջ 59—63: Մակլեր անշիշատակութենէ կը փրկէ նաեւ խորոտիկի Աւետարանը (52—56) որուն բնագրին տեղն արդէն անծանօթ է, իսկ պատկերներն ու յիշատակարանը ժամանակին լուսանկարած է Միյէ եւ այժմ Մակլերի տրամադրած: Գրուած է 1594ին ի Վանս “Խորոտիկան Ա. Աստուածածին”:

Պատկերներուն մէջ ամենամեծ տեղը կը բոնին խրանազարդերը, աւետարանիչները, լուսանցազարդերն ու գրերը: Նկարազարդուած են Յիսուսի կեանքն ու հրաշքները, վերջին դատաստան, յարութիւն մեռելց, արդարք ու մեղաւորք: Աստուածածնի կեանքէն կը գտնենք աւետարանական ծանօթ զրուագները եւ ննջումն: Մէկ հատիկ բայց հրաշալի է Լիւիաթան ձուկն. աշխարհիս մէջ, (ախտ XVIII):

Նկարազարդ սյն տախտակները կը ցուցին հայ նկարչական արուեստն ամիողապէս՝ իր զօրաւոր (գոյն, դիմ, բոյս, անասուն) եւ տկար ու թշլ (մարդը) կողմերով: Հրատարակութեանս արժէքը կը բարձրացնէ սա պարագան, որ ամփոփուած են ժ—ժԷ. դարու աշխատաւթիւններ, այնպէս որ դիւրաւ կարելի է հետամուտ ըլլալ նաեւ հայ նկարչութեան զանազան փուլերուն, ժամանակի, տեղոյ ազդեցութեանց, անհատական բմունութերուն: Մակլերի այն հաւաքածոն միացած իր Miniatures Arm. ի հետ՝ հայ նկարչութեան պատմութեամբ զբաղվին կ'ընծայէ ուսումնասիրութեան առատնիւթ եւ ամենամեծ դիւրութիւն:

Մեծանուն հայասէրը իրաւունք ունի մեր ջերմ շնորհակալութեան, որուն լաւագյոն արտայայտութիւնը պէտք է ըլլայ գործին արագ սպառումը:

Հ. Ս. ԿՈԴԵԼԻՆ

RUDOLF BERLINER und PAUL BORCHARD:
Silberschmiedearbeiten aus Kurdistan. Berlin
1922, Dietrich Reimer (Ernst Vohse), 4°,
էջ 31, 15 բնագրական Պահ և 20 տիստ.

Արեւելեան արծաթեայ գործուածներու — հայելի, գոտի, գինդ, ապարանչան, թուր, բոժոժ — հաւաքածոյ մը կը ներկայացնէ մատեանս: Իրեղենները բերուած են Սուլէյմանիյէ եւ կը պատկանին Բորիսարդի, որուն աշխատակից եղած է Բերլինէր սոյն հրատարակութեան մէջ:

Էջ 7—13 Բորիսարդ կը նկարագրէ հաւաքածոյին ծագումը, իրեղեններու ծննդավայրը եւ Սուլէյմանիյէ Հրեաններուն արհեստը արծաթագործութեան մէջ: Յաջորդ գլուուն մէջ — էջ 14—19 — Բերլինէր կ'աշխատի լուծել ժամանակի, արհեստաւորի, գեղարուեստական ազդեցութիւններու հարցերը: Կողմներէն ոմանք նորագոյն ժամանակի գործ են՝ շինուած ինքնին Բորիսարդի ներկայութեան 1917ին (տիստ. VII, VIII, XIII, XIV), նմանապէս քուրդ-հրեայ արուեստաւորի գործ են բայց 1917է յառաջ (տիստ. XI, XIII. գիշ մը աւելի հին է՝ տիստ. XII), իսկ տիստ. 1—5 պատկերացած իրեղենները առ առաւելն 150 տարուան հնութիւն ունին եւ եւրոպական ազդեցութիւն կը ցուցնեն ոճաւորումի, երեսի ու զարգի մէջ: Թէ ինչ Ճամբով եւրոպական հոսանքը հոսած է Քուրդիստան կ'անդիտանայ: “Մարդ կը միտի հոն հայ աշխատութիւն ենթադրել որով եւրոպական երանգը ի յառաջագունէ հասկանալի կը դառնայ. (էջ 18), սակայն նա ինքնին կը հերքէ հայ միջամտութեան մը վարկածը: Եւրոպական ազդեցութեան սյս տեսութեամբ Բերլինէր կը տարբերի Բորիսարդէ, որ էջ 19—23 կը պաշտպանէ պարսկական-սասանական ազդեցութիւն: Բերած ապացուցները համոզիչ են: Համեմատութեան կը գնէ 1200 տարուան հնութիւն ունեցող արծաթեայ գործուածքներ, որոնք սասանեան ծագումը ունին եւ որոնց վրայ վէճի առարկայ արուեստը, նյոյ զարդաճեւերը, ոճաւորումն ու երեսաւորումը կը տեսնենք: Տարակյու չկայ, որ “հին պարսկական ազդեցութիւնը այս վայրենի լեռնաշղթային մէջ, որ մինչեւ ժթ. դար

Եւրոպական ամէն մշակոյթէ զըկուած էր, աւելի
հաւանական է քան ազդեցութիւն մը, որ մեզի
անձանօթ ու զեռվ եկած ըլլայո (23): Ազգե-
ցութեան հարցն այս կերպ լուծելէ յետոյ,
դժուար է անոնց համեմատական հնութիւն մը
ընծայել, մանաւանդ որ տեղւցն արհեստաւոր-
ներն հնութեան նպաստաւոր վկայութիւն տրւած
են, խոստովանելով որ I-V կտորներու նուրբ
արուեստն արդէն մոռացութեան մատնուած է
իրենց մօտ:

z. U. y.

ՅԵՔՍՊԻՐԻ ՀԱՅՐԵՐԵՆ ԹԵՐԳՄԱՆՈՒԹԵԼՆ
ԱՐԹԻՒՐ

(ကျော်လုပ်မြို့သိမ်းနှင့်)

կան Համլէտի եւս երկու հյուերէն թարգ-
մանութիւններ, Սենքերիմ Արծրունու՝ ոռւ-
սերէն/ց հապճէկզով կատարած բեմի համար
եւ Փափաղիանի՝ մի ինտելլիգ ենտ Զիլունացի
հայ վաճառականի, որնց հետ Մասէնեանի
թարգմանութիւնը աւելորդ ենք համարում հա-
մեմատել: Դրանք փորձեր են, լաւ ձգտումներից
բխած, բայց նպատակին չհասած, որովհետեւ
թարգմանիչները գորկ են այն տուեալներից,
որովք թօյլատրելի են դարձնում մերձենալ Շէք-
սպիրի թարգմանութեան: Արծրունու թարգ-
մանութիւնը ամրողավին արձակ է կատարուած,
իսկ Փափաղիանը թշլ է տուել իրեն միայն
Համլէտի միջի թատերախաղը թարգմանել բա-
նաստեղծական չափով, որը լաւ կը լինէր եթէ
ինաւ արած չլինէր: Դորանով նրա թարգմա-
նութեան պակասութիւնների խորութիւնը մի
փարք նուազած կը լինէր:

Սոսկ միայն գաղափար տալու այդ մասին
Նրա թարգմանած այդ հատուածից բերենք մի
Նմուշ, որին կցենք նյունը Մասէհեանի թարգ-
մանու թիւնից.

Մթագին խոհեր, բազուկներ ճարտար
Առիթն ապաքէն է կարի ի գեպ,
Ուրիշ արարած չե կայ հանդեպ
Գարշելի խարնուրդ զիշերահաւաք,
Յոսի խոտերէ երիցս նշաւակ
Երիցս հեքեաթէ նղովք առած թոյն,
Քո դիմական ոյժ, եւ ժանտ յատկու
Քաջառողջ կեանքեր թող քանդեն ի

Թարգմ. Մասէնեանի.
Խորհուրդներ խաւար եւ ձեռքեր ճարպիկ եւ
թղյներ աղջու,
Ո, միաբարձ իբր ականատես, եւ ժամ ձեռնտու

Գուշ գժիկը խառնուրդ, կէս գիշերային խոռ
տերից քամուած
Եւ Նեկատէի անէծքով նիւթւած, երիցս նե-
խուած,
Բնական թովիչ - , մահառիթ ոյժդ թող շուտ
ներգործէ
Արշաւէ իսկըսն առաղջ կեանքի վերայ աւեր-
մունք գործէ:

Ակբը ջադուածի Համլէտի
թարգմանութեան վերաբերեալ հատուածը ա-
ռաջի պատահած կորով, ցյց տալու համար թէ
որքան բանաստեղծական, միաժամանակ պարզ
եւ ճկուն կերպարանք է ստացել մեր լեզուն Մա-
սէ հեանի թարգմանութեան մէջ:

Թագուհի (Համբէտին).

Դու ի՞նչ ունիս դու, որ աչք ես յառել դատարկ
կութեանը
Եւ խօսակցում ես անհիմթ օդի հետ:
Աչքերիդ միջեց օդիդ խուժում է վայրենի թա-
փով
Եւ փողի ձայնից քընից վեր թռած զինուոր-
ների պէս,
Պառակած մազերդ, կարծես կեանք առած,
Ցցում են կա՛զնում արմատների վրայ:
Օհ քաղցրիկ զաւակ, յուզմունքիդ տապի եւ
բացի վրայ
Ստուն համբերութիւն պէտք է սրակես: Այդ մը
ես նայում:

Lwiflēm.

Նրան, այ, նրան. տես, ինչպէս գունատ աչք է
ողորում.
Իր աեաքն ու դատը, եթէ քարերին քարոզ
կարդային,
Նրանց զլայուն կը դարձնէեն. — Մի նայիր
վրաս:
Մի դույցէ քո այդ գթասրտութեամբ
Փօխես իմ դաժան որոշումները. եւ այն ժամա-
նակ,
Իմ անելիքը թափուր կը լինի իսկական գոյնից,
Առցունքներ գուցէ, փոխանակ արեան:

Պէտք է աչքի առաջ ունենալ, որ Շէք-
սպիրը բոլոր գրողներից ամենից շատ բառ է
գործածել, մինչ օրինակ չունեցող թիւ՝ 16.000
բառ։ Աճիս եւ պարզ լեզուով նրան թարգ-
մանելը պահանջում է լեզուի խորը եւ լայն տի-
րապետութիւն եւ ճաշակ։ Այս տեսակէտից
հետաքրքիր է բաղդատել Մասէհեանի լեզուն
մեր բանաստեղծներից ոմանց լեզուի հետ, մա-
սաւանդ արեւմտահայ, որնք լեզուի գեղեցկու-
թիւնը փնտում են արուեստական բառաշե-
նութեան կամ գրաբարի պեղումների մէջ, շատ